

SHARQIY HARBIY OKRUG
SERJANTLAR TAYYORLASH MAKABI

POKISTON ISLOM RESPUBLIKASI
UMUMIY MA'LUMOTLAR VA QUROLLI KUCHLAR TUZILISHI

STM uslubiy kengashida
muhokama qilindi.
«___» ____ 2017 yil.
«___» sonli bayonнома.

Chortoq-2017

Ushbu axborot mazmunidagi risolada Pokiston Islom Respublikasining geografik joylashuvi, ma`muriy-hududiy bo`linishi, foydali qazilmalari, iqlimi, aholisining ijtimoiy tuzilishi, tili va etnik tarkibi, davlat va jamiyatni tuzulishi, davlat hokimiyati va boshqaruv idoralari, siyosiy partiyalari, davlat va jamoat tashkilotlarining mamlakat siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o`rnini ko`rsatilgan hamda Qurolli Kuchlari tarkibi va qurollanishi to`g`risidagi ma`lumotlar yoritilgan.

Axborot mazmunidagi risola, qo`shinlarda olib borilayotgan kundalik va jangovar-xizmat faoliyati davomida, shuningdek, serjantlar tayyorlash maktablarida olib borilayotgan ta`lim-tarbiya jarayonida harbiy xizmatchilar bilimlari darajasi va dunyoqarashini mutazam oshirish uchun mo`ljallangan.

POKISTON ISLOM RESPUBLIKASI

Umumiy ma'lumotlar

Pokiston (urdu - پاکستان), rasmiy nomi Pokiston Islom Respublikasi, Janubiy Osiyoning shimoli-g'arbida joylashgan bo'lib, chegaralari uzunligi janubi-g'arbdan shimoli-g'arbg'a 1500 km ni tashkil qiladi.

Mamlakatning janubi Arab dengiziga tutashgan. Pokiston quruqlikda janubi-g'arbda Eron (909 km), shimol va shimoli-g'arbda Afg'oniston (2430 km), shimoli-sharqda Xitoy (523 km) va sharqda Hindiston (2912 km) bilan chegaradosh. SHimoli-sharqda afg'on hududining o'nlab kilometrlari Pokistonni Tojikiston hududidan ajratib turadi. Pokiston hududini orfografiya jihatdan uch viloyatga ajratishimiz mumkin - tekisliklardan iborat sharq, o'rta hajmdagi tog'liklardan iborat g'arb va baland tog'liklardan iborat bo'lgan shimolga. Mamlakatning maydoni 803,9 ming km² (maydoni jihatdan dunyoda 34 o'rinda) tashkil qiladi. **Poytaxti - Islomobod shahri** (1,225 mln. kishi, 1959 yilga qadar poytaxti Karachi bo'lgan). Yirik shaharlari qatoriga: Karachi (aholisi 15 mln. dan ortiq), Laxor (aholisi 5 mln. ga yaqin).



"Pokiston" so'zi "pok insonlar mamlakati" degan ma'noni anglatib, rus tilida "Pokiston" so'zi, ya'ni "PAKISTAN" (talaffuzda "PAKSTAN") qisqartma so'z sifatida, ya'ni "P" - Panjob, "A" - cheragadosh bo'lgan afg'onlardan (ya'ni Pokiston SHimoliy - g'arbiy chegara viloyatlari pushtunlaridan), "K" - Kashmir, "S" - Sind, "TAN" - esa Belujistondan olingan degan ayrim talqinlar ham mavjud.

“Pokiston kuni” - 23 martda nishonlanadi. Ushbu kun 1940 yilda Laxor shahrida “Musulmonlar uyushmasi” sessiyasida “Pokiston rezolyusiyasi” ning qabul qilinishi munosobati bilan nishonlanadi. SHuni ta’kidlash joizki, “Pokiston rezolyusiyasi” Pokiston mustaqilligi yo‘lida qo‘yilgan ilk qadam edi. (shuningdek, 1956 yil 23 martda Pokiston Islom Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilingan).

Mustaqillik kuni – 14 avgustda keng nishonlanadi. 1947 yil 14 avgust kuni “Musulmonlar uyushmasi” ning sayi harakatlari natijasida Indostanning asosan musulmonlar istiqomat qiluvchi shimoliy-sharqiy (Bangladesh) va shimoliy-g‘arbiy mintaqalarini o‘z ichiga qamrab olgan mustaqil Pokiston davlati vujudga keldi. Pokiston mustaqil ma’muriy birlikka aylangach, uning birinchi general-gubernatori Muhammad Ali Jinna (uni Pokistonda “Qaydi A’zam”, ya’ni “Buyuk boshliq” yoki “Xalq otasi” deb nomlashadi), mamlakatning birinchi bosh vaziri esa Liakat Alixon bo‘lgan. 1971 yilda SHarqiyl Pokiston mustaqil Bangladesh davlatiga aylanadi.

Pokiston Islom Respublikasi davlat ramzlari.

Davlat bayrog‘i - bir choragi oq vertikal qalin chiziq, qolgan qismi esa yashil rangdan iborat. Bayroqning yashil rang bilan qoplangan qismining markazida oq rangli yarim oy va yulduz tasvirlangan. 1906 yilda qabul qilingan Umumhind musulmonlar uyushmasi bayrog‘i yashil rangli bo‘lib, unda oq rangli yarim oy va bitta yulduz tasvirlangandi (oq va yashil ranglar islom dinida keng qo‘llaniladi).



PIR davlat bayrog`i

Pokiston mustaqillikni qo‘lga kiritgach, oq rangdagi qalin vertikal tushurilgan chiziq, musulmon bo‘lmagan kamchilikni tashkil etuvchi millatlar ulushi sifatida tushuniladi.

Oq va yashil - odatiy ranglar, farovonlik va taraqqiyot; **yarim oy** - taraqqiyot, yulduz - yorug‘lik va ilm timsoli. Ushbu bayroq rasman 1947 yil 14 avgustda tasdiqlangan.

Davlat gerbi - ikki tomoni guldasta bilan o‘ralgan qalqon yuqorisida joylashgan yulduz va yarim oydan iborat. Qalqonda bir dasta paxta, choy, juta va bug‘doy tasvirlanagan. Guldasta pastki qismidagi bog‘ichida, urdu tilida bitilgan, “Iymon. Birlik. Tartib”, ya’ni “Iman. Ittixod. Nazm” shiori mavjud.

Shoir Xofiz Jolandxari tomonidan yozilgan she’r keyinchalik, davlat gimniga aylanib, u quyidagi satrlar bilan boshlanadi:



PIR davlat gerbi

“Baxtli bo‘l, ey muqaddas zamin”.

Davlat tili - urdu, rasmiy va ish yuritishda esa ingliz tilidan keng foydaniladi. Shuningdek, aholining 60% panjob tilida, 16% pushtu, 12% sinx tilida gaplashadi.

Davlat dini - islom dinining sunniy mazhabi. Mamlakatning 97% musulmon (77 % sunniy, 20% shia). Masjidlar musulmonlar jamiyati hayotida muhim o‘rin tutadi. Har bir viloyatda imom-xatiblar tomonidan boshqariladigan masjidlar mavjud. Ushbu masjidlarning ko‘pchiligidagi madrasalar mavjud bo‘lib, ularda yoshlarga tekin islomiy ta’lim-tarbiya beriladi. Bundan tashqari, Pokistonda bir qator “dar ul-ulum”lar (musulmon universitetlari) mavjud bo‘lib, ularda talabalar ulamo bo‘lib etishish uchun bir necha yil ta’lim oladilar.

Islom dini yakka xudolik dini bo‘lishiga qaramay, mamlakat musulmonlari ichida 70 dan ortiq turli oqimlarga e’tiqod etuvchilar ham bo‘lib, ularning barchasi Pokistonda istiqomat qilishadi.

Konstitutsiyasi. 1956 yilning 23 martida Pokiston Islom Respublikasi birinchi Konstitutsiyasi qabul qilingan. Ushbu Konstitutsiya nizomiga binoan mamlakat prezidenti musulmon bo‘lishi shart. Bu modda 1962 yilda Ayyubxon hukmronligi davrida qabul qilingan Konstitutsiyada ham saqlanib qolgan.

1977 yilgacha, ya’ni general Ziya-ul Xaq boshchiligidagi harbiy davlat to‘ntarishigacha u o‘z kuchini amalda saqlab turgan. 1985 yilgacha ushu Konstitutsiyaning amal qilishi to‘xtatilgan.

Konstitutsiyaga binoan Pokiston Islom Respublikasi aralash federativ demokratik respublika bo‘lib, islom dini mamlakatning davlat dini hisoblanadi.

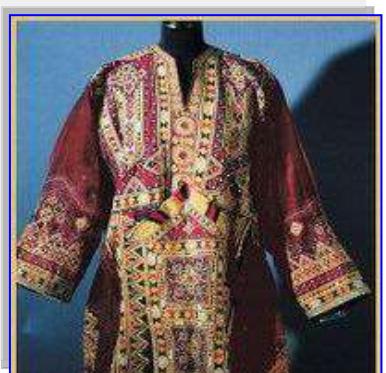
Aholisi. Pokiston aholisi bo‘yicha dunyoda oltinchi o‘rinda turadi. Rasmiy hisobotlarga ko‘ra, 2008 yilning boshigacha unda 159 mln. kishi istiqomat qilgan. Aholining zichligi - 202 kishi/km². Aholining o‘rtacha yillik o‘sishi - 2,03% tashkil qiladi. Ko‘pchilikni tashkil etuvchi millatlar qatoriga panjobliklar (55% dan yuqori), sinxlar (20%ga yaqin), pushtunlar (10%ga yaqin), belujlar (5%ga yaqin) va boshqalar kiradi.

O‘z o‘rnida har bir millat bir necha urug‘larga bo‘linadi. Ko‘pchilikni tashkil etuvchi millatlar yagona umumpokiston elitasini tashkil qiladi. YUqorida nomlari sanab o‘tilgan millatlardan tashqari, mamlakatda gujарат, dravid, kashmir, ko‘histon, fors, sikx hamda pushtun qabilalariga mansub aholi istiqomat qilib, ular qabilaviy munosabatlarni ilgari surishadi.

Madaniyati. Pokiston madaniyati musulmonlik merosiga asoslangan bo‘lishiga qaramay, u islomgacha bo‘lgan Hind submintaqasi xalqlari madaniyatini ham o‘z ichiga oladi. YUz yillik Britaniya hukmronligi ham o‘z ta’sirini o‘tkazmay qolmadi. SHu o‘rinda, oxirgi o‘n yil ichida, yoshlar o‘rtasida Amerika madaniyatining keng tarqaganligining guvohi bo‘lamiz: mashhur Gollivud filmlari, amerika video o‘yinlar, multfilmlar, komikslar, adabiyotlar hamda moda (jinsi shimlar va beysbolka kiyish), fasfid va turli amerikacha ichimliklar.

Turmush tarzi. Pokiston Islom Respublikasi klassik patriarxal musulmon jamiyatidir. Oila pokistonliklar hayotida muhim rol o‘ynaydi. Bir qator musulmon davlatlarida kuzatilganidek, bo‘lajak oila kelin va kuyov ota-onalarining o‘zaro roziligi bilan tuziladi. Biroq, mamlakatning yirik shaharlarda oilalar ba’zan ota-onaning roziligesiz, kelin va kuyovning o‘zaro ahdiga ko‘ra ham tuziladi.

Milliy kiyim-kechagi. Barcha pokistonlik erkak va ayollar shalvar va “kamiz” (ko‘ylak) kiyishadi. SHuningdek, qishloqlarda erkaklar “purgi” (salla) kiyib yurishga odatlanishgan. Mamlakatning Panjob viloyatida erkaklar hindlar “sarong”iga o‘xshash shalvarlar o‘rniga “lungi” kiyishadi. SHaharlarda erkaklar evropacha kiyinishni afzal ko‘rishsa, ishbilarmon ayollar esa sari kiyishadi. Kamiz va graxarlar odatda pokistonlik ayollarning milliy marosimlarda kiyadigan kiyim-kechagi hisoblanadi. Bundan tashqari, ular Eron ayollaridan farqli o‘laroq, turli rangdagi kiyim-kechaklarni kiyishni yoqtirishadi. Mamlakatda xorijiy davlatlardan sayohatga kelgan ayollarga bosh kiyimsiz yurish rasman ruxsat berilgan bo‘lishiga qaramay, ularga ko‘chalarda engsiz kiyim kiyish taqiqlangan.



Bayramlari:

23 mart - “Pokiston kuni”, 1940 yil 23 martda Lahor rezolyusiyasi qabul qilingan;

23-24 mart - “Iyd ul-azxa”, Makka shahriga hajga borish munosabati bilan;

21 aprel - “Iqbol kuni”, Pokiston milliy adibi, Muhammad Iqbol tavallud topgan kun;

“Ramazon” - ro‘za oyining yakun topishi;

25 may - “Iyd-i-milad” - Muxammad payg‘ambar tavallud topgan kun;

14 avgust - “Mustaqillik kuni”;

25 dekabr - Pokiston asoschisi, Jinnaning tavallud topgan kuni, Yangi yil.



Dam olish va ish kunlari:

1 yanvar, 11 yanvar (faqat banklar uchun), 7 fevral, 10-11 fevral, 23 mart, 17-19 aprel, 1 may, 17-18 may, 1 iyul (faqat banklar uchun), 18 iyul, 14 avgust, 6 sentyabr, 11 sentyabr, 9 noyabr, 25 dekabr, 31 dekabr (faqat banklar uchun).

Musulmon bayramlarida (Ramazon - bir oy davomida ro‘za tutish, odatda fevral-mart, Iyd-ul-fitr - Ramazon oyining yakuni, Iyd-i-milad - Muxammad payg‘ambar tavallud kuni) ko‘plab restoranlar faoliyatları tunggi vaqtga to‘g‘ri keladi.

Iqlimi. Pokiston iqlimi jihatidan quruq mintaqaviy tropik bo‘lib, shimoli-g‘arbiy subtropik, shimolida tog‘larda namlik yuqoriligi seziladi. Qish mamlakat tekisliklarida iliq ($12-16^{\circ}\text{S}$, yonbag‘irlarida 20°S gacha), tog‘ cho‘qqilarida - juda sovuq (-20°S gacha). YOz fasli issiq (cho‘lda 35°S , uning yon-bag‘irlarida 29°S , Eron tog‘liklari va tekisliklarida $20-25^{\circ}\text{S}$), yuqori cho‘qqilarida - muzlamali sovuq (5000 m dan yuqorida - 0°C past). Tar cho‘lda bir yillik yog‘ingarchilik 50 mm, Sindda esa 100-200 mm gacha, Eron tog‘ yonbag‘irlaridagi vodiy va tekisliklarda 250-400 mm, mamlakat shimolidagi tog‘larda 1000 - 1500 mm ni tashkil qiladi. YOg‘ingarchilikning katta qismi janubiy - g‘arbiy musson davriga (iyul - sentyabr oylari), Eron tog‘ yonbag‘irlarida esa qish va bahor fasllariga to‘g‘ri keladi.

Jug‘rofiy joylashuvi va chegaralari. Hind daryosi mamlakatning eng katta daryosi hisoblanadi va janubdan shimol tomonga butun mamlakat zaminidan oqib o‘tadi. Hind daryosining asosiy irmog‘i Satlej bo‘lib, unda asosan Panjob daryolarining (CHinob, Ravi, Jelom, Bias) suvi yig‘iladi va undan suv yirik sug‘orish kanallariga (Dipalpur, Pakpattan, Panjnad) tasqimlanadi. Yirik daryolarda yoz mavsumida muzliklarning erishi va musson davridagi yog‘ingarchilik natijasida suv toshqini ham kuzatiladi.



Katta muzliklar va keng yoyilgan vodiylardan iborat yirik tog‘ tizmalari Pokistonning shimolida joylashgan bo‘lib, ular Hindiqush, Himolay va Qoraqurum tog‘ tizmalariga mansubdir. Qoraqurum tog‘ tizimi Pokiston bo‘ysunuvidagi Kashmirda joylashgan. Mamlakatning eng yuqori cho‘qqisi Hindqushning Tirichmir (7690 m) va Qoraqurumning CHog‘ori cho‘qqilariga (8611 m) to‘g‘ri keladi. Pokistonning barcha tog‘li mintaqalari Alp - Himolay harakatlanuvchi bog‘iga tegishlidir.

Relef. Hind vodiysi Hind-Gang past-tekisliklarining g‘arbiy qismi bo‘lib, Hind platformasi yaqinida joylashgan. Hind vodiysi to‘liq Tar cho‘li bilan qoplangan. Pokistonning g‘arb va shimoli-g‘arbiy qismini Eron Islom Respublikasining balandligi 3452 metrgacha bo‘lgan Makran, Kirtxar, CHagai, Tobakakar va Sulaymon tog‘liklari egallagan.



Hinduqush, Himolay va Qoraqurum tog‘ tizmalariga tegishli ulkan muzliklar bilan qoplangan va keng yoyilgan vodiylardan iborat tog‘lar mamlakatning shimoliy qismida joylashgan.

Mamlakatning shimoli va shimoli-g‘arbi tog‘liklardan, sharqi va janubi-sharqi Hind daryosi tekisliklaridan iborat. Eng yuqori tog‘ cho‘qqilari mamlakatning shimolida joylashgan (7690 metrchaga). Bularning barchasi Himolay va Hindiqush tog‘ tizmalariga tegishlidir. Pokistonning sharqida Tar cho‘li yastangan. Mamlakatning katta qismi tropik bo‘lib, shimoli-g‘arbiy subtropik va quruq, mintaqaviy iqlimga ega. YAnvar oyida Hind tekisligida harorat +12...+16 °C ni, shimolda, ya’ni tog‘liklarda esa -20 °C ni tashkil qiladi. Janub va janubiy - sharqda iyul oyining o‘rtacha harorati +35 °C ni tashkil qiladi.

O‘simlik dunyosi. Pokiston hududi asosan cho‘l va yarim cho‘llardan iborat bo‘lib, Tar cho‘li cho‘l butalari (akatsiya, kalligonum) va qalin o‘tlar bilan qoplangan. Hind tekisliklarida yarim cho‘l va



savana o'simliklaridan chiy, kapersa, astragal, Hind va boshqa daryolar bo'yida esa tugaylar, Hind deltasida Arabiston daryosigacha mango butalari o'sadi. Eron tog'liklari yonbag'irlarida tikanli yarim cho'l butalar, Belujiston tog'larida kam uchraydigan pista va archa daraxtlari ko'proq uchraydi. Mamlakat shimalida 1500-3000 metr tepalikda alohida hududlarda dub, kashtan, archa, pixta, sosna va Himolay kedr daraxtlaridan iborat o'rmonlar mavjud. Aholi istiqomat qiluvchi hududlar yaqinidagi vodiylarda xurmo palmalari, sitrus o'simliklar va mevali bog'lar mavjud.

Hayvonot dunyosi. Pokiston hayvonot dunyosida hind-afrika, Markaziy Osiyo va O'rta Er dengizi hayvonot olami vakillari uchraydi. Mamlakat tog'larida yo'lbars, arslon, qo'ng'ir va bo'yni oq ayiq, tulki, yovvoyi echki va qo'ylar, fors sirtlonlari, tekisliklarida giena, shoqol, yovvoyi cho'chqa, antilopa, jayron, qulon, yovvoyi eshak va ko'plab kemiruvchilar hayot kechiradilar. Qushlar dunyosi ham rangbarang bo'lib, burgutlar, tasqaralar, tovuslar, to'tiqushlar uchraydi. Sudralib yuruvchilardan zaharli ilonlar, Hind daryosida timsohlar yashaydi.



Umurtqasizlar oilasiga mansub chayonlar, burgalar va malyariy chivinlar keng tarqagan. Arabiston dengizi baliqlarga boy bo'lib, unda tunets, seld, dengiz okuni, hind lososi, krevetkalar va dengiz toshbaqalarini uratish mumkin.

Iqtisodi. Pokiston - ko'p tarmoqli industrial-agrar mamlakat. Qishloq xo'jaligi mamlakat hayotida muhim ahamiyat kasb etib, YAIMning (ЯИМ) 20,8 %, ishlab chiqarishda faol o'sish kuzatilmoxda va u YAIMning 24,3 % (2009 yilda) tashkil qiladi. SHuningdek, qishloq xo'jaligi bilan mamlakat aholisining 43 % band, ishlab chiqarishda ushbu ko'rsatkich 20 % tashkil qiladi. Ishsizlik soni 15,2 % dir. (2009 yil).



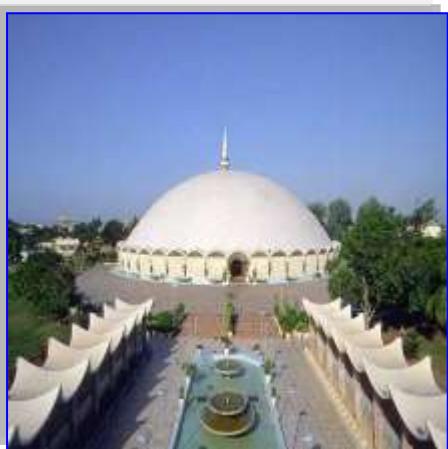
Pokistonning qishloq xo'jaligi, to'qimachilik, gidroenergetika va suv transporti kabi tarmoqlari iqlim sharoitlariga uzviy bog'liqidir. 2000 yillarda Pokiston iqtisodiyoti 7% tashkil qiluvchi turg'un iqtisodiy ko'rsatkichdan iborat edi. 2005 yilda Pokistonda YAIMning o'sishi 8,4% tashkil qildi (2005yil 30 iyun oyida yakunlandi).

Eksport. 30,9 mlrd doll. - paxta, baliq va baliq mahsulotlari, guruch, teri va to'qimachilik mahsulotlari, gilamlar, sport mollari eksport qilinadi.

Asosiy xaridorlar - AQSH 15,8 %, Afg'oniston 8,1 %, BAA 7,9 %, Xitoy 7,3 %, Buyuk Britaniya 4,3 % va Germaniya 4,2 %.

Import. 39,35 mlrd doll. - neft, neft mahsulotlari, transport vositalari, elim, avtomobillar, temir, po'lat, o'simlik yog'i, choy kimyoviy mahsulotlar.

Asosiy ta'minotchilar – BAA 16,3 %, Saudiya Arabiston 12,2%, Xitoy 11,6%, Quvayt 8,4 %, Singapur 7,1% va Malayziya 5%, Janubiy Koreya va Rossiya Federatsiyasi.



Bojxona nazorati. Pokiston hududiga spirtli ichimliklar, giyohvand moddalar, pornografiyalar, o‘q-otar qurollar, gugurt, o‘simplik meva va sabzavotlar olib kirish taqiqlangan. Bojxona solig‘isiz Pokiston hududiga 200 tagacha sigaret yoki 50 ta sigara yoxud 500 gr tamaki mahsuloti, 250 ml atirlar (g‘ilovsiz), qiymati 2 ming rupiyidan ortiq bo‘lmagan sovg‘alar kiritish mumkin.

Qadimiy va nodir ashyolarni Pokiston hududidan olib chiqish taqiqlangan. Madaniy qiymatga ega qo‘l mehnati yordamida tayyorlangan gilam va hunarmandchilik mahsulotlarini olib chiqish uchun ushbu mahsulotlar xarid qilingan do‘kondan chek yoki sotuvchining yozma arizasi talab qilinadi.

Mamlakatdan 500 rupiygacha pul miqdorini olib chiqish ruxsat berilgan bo‘lsa, rupiyalarni olib kirish chegaralanmagan.

Pul birligi.

Pokiston rupiyasi 1000, 500, 100, 50, 20, 10, 5, 2 va 1 rupiya ko‘rinishidagi qog‘oz pul qiymatlaridan iborat hamda 2 va 1 rupiya, 50, 25, va 10 pays kabi tanga ko‘rinishidagi pul qiymatlari mavjud.

IYAI hajmi bo‘yicha mamlakatning dunyoda 26 o‘rinda bo‘lib, 2004 yil u 360, 8 mlrd. AQSH dollarini tashkil etdi va aholi boshiga 2221 AQSH dollaridan to‘g‘ri keldi.

Indostan atrofidagi konlarda to‘plangan neft, gaz, toshko‘mir, qora va rangli metallar mamlakat asosiy foydali qazilmalari hisoblanadi.



Ma’muriy bo‘linishi. Ma’muriy jihatdan mamlakat to‘rt viloyatdan (Panjob, Sind, Xayber-Pushtunxva viloyati, Belujiston), federal poytaxt hududlari hamda federal boshqaruvdagi qabilalardan iborat. SHuningdek, Pokistonda “SHimoliy hududlar” va “Ozod Kashmir” deb nomlanuvchi hududlar mavjud.

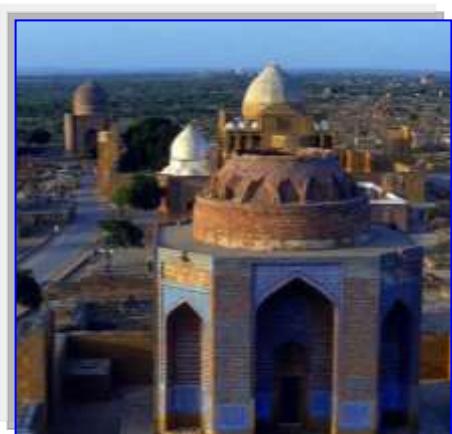
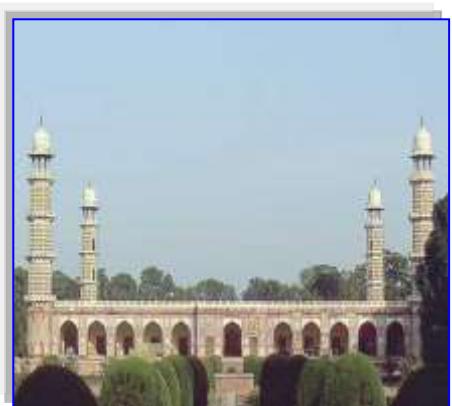


Islomobod - Pokiston Islom Respublikasi poytaxti hisoblanib, unda hukumat va davlat muassasalari, parlament, prezident qarorgohi, davlat kotibiysi, vazirliklar va tashkilotlar, diplomatik vakolatxonalar, fan va madaniyat markazlari, universitetlar, yadro fani va texnologiyalari, iqtisodiy rivojlanish, strategik izlanishlar kabi institutlar joylashgan. Islomobod shahri 1960-1970 yillar oralig‘ida Ravalpindi shahri yaqinida barpo etilgan. Islomobod

shahridan unchalik uzoq bo‘lmagan qulay manzilda halqaro aeroport ham joylashgan.

Karachi - 1947 yildan 1959 yilgacha Pokiston Islom Respublikasi poytaxti bo‘lgan. Karachi shahri mamlakatning yirik shaharlaridan biri bo‘lib, u savdo-sotiq va iqtisodiyot markazi bo‘lish bilan bir qatorda “dengiz darvozalari” sifatida ham tan olingan hamda Sind viloyatining ma’muriy markazidir. Karachi shahri XVIII asrning boshlarida turmush tarzi baliqchilik bilan bog‘liq bo‘lgan qishloq o‘rnida tashkil topgan bo‘lib, Hind daryosi deltasida, Arab dengiz bo‘yida joylashgan. Karachi shahrida ko‘plab moliyaviy banklar, sug‘urta tashkilotlarining markazi korxona va bo‘limlari, paxta birja va jamg‘armalari joylashgan. Karachi halqaro aeroporti dunyoning yirik aviakompaniyalariga xizmat ko‘rsatadi. SHuni ta’kidlash joizki, Karachida harbiy-dengiz bazasi hamda yirik universitetlardan biri kollej va ilmiy-izlanish muassasalari mavjud. Pokiston Islom Respublikasi ishlab chiqarish tashkilotlarining taxminan 40% Karachi shahri yaqinidagi manzillarga to‘g‘ri kelsa, u erda AES qurilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Kvetta - Belujiston viloyatining ma’muriy markazi bo‘lib, Eron Islom Respublikasi va Afg‘oniston Islom Respublikasi chegaralari yaqinidagi savdo va transport tarmog‘i hisoblanadi. Kvetta shahrida to‘qimachilik va oziq-ovqat sanoati rivojlangan. U erda oliv toifadagi ofitserlar tarkibi uchun mo‘ljallangan bir qator harbiy kollejlar, harbiy bilim yurtlari hamda universitetlar, Pokiston geologiya xizmati va geodeziya instituti mavjud. Kvetta jo‘g‘roviy jihatdan seysmik faol hududda joylashgan bo‘lib, 1935 yilgi zilzilalar oqibatida 20 ming kishi halok bo‘lgan.



Lahor - Panjob viloyatining ma’muriy markazi, mamlakatning ikkinchi iqtisodiy markazi. Bu erda to‘qimachilik tashkilotlari, elektr mahsulotlari va anjomlar ishlab chiqarish bo‘yicha mashinasozlik sanoat korxonalari, mebel va charm fabrikalari joylashgan. Lahor shahri muhim madaniy va ilmiy markaz hisoblanib, u Panjom universiteti, muhandislik universiteti va kollejlari, milliy muzeylari hamda madaniyat markazlari bilan mashhurdir. SHahar taraqqiyoti mo‘g‘ullar davriga to‘g‘ri keladi. XVI asrning oxiri XVII asrning boshlarida shahar mo‘g‘ullar sultanati poytaxti bo‘lgan.

Multon - Panjob viloyatining muhim iqtisodiy markazi. Multon Panjob viloyatining janubiy va janubi-g‘arbini, Sind viloyatining shimolini, Belujiston va Xayber-Pushtunxva viloyatlarining bir qismini o‘z ichiga qamrab olgan.

Peshovar - Xayber-Pushtunxva viloyatining ma’muriy markazi, Pokiston Islom Respublikasi qadimiy shaharlaridan biri, Karachi shahrini shimol bilan bog‘lab turuvchi avtotransport va temir yo‘llar magistralining so‘nggi nuqtasi.

Ravalpindi - savdo va sanoat, siyosiy va madaniy markaz. Ravalpindida yirik baza va quruqlikdagi qo'sh Shinlarning shtab-kvartirasi joylashgan.

Faysalobod – to'qimachilik sanoati va qishloq xo'jaligi markazi.

Xaydarobod – Pokiston Islom Respublikasi janubi-sharqida, Sind viloyatida joylashgan.

	Mintaqa	Markaz	Status	Maydoni, kv.km	Aholisi, ming kishi (2007)
	Belujiston	Kvetta	viloyat	347 190	8 055,407
	SHimoliy-g'arbiy mintaqalar	Peshovar	viloyat	74 521	22 249,821
	Panjob	Laxor	viloyat	205 344	89 465,106
	Sind	Karachi	viloyat	140 914	37 798,292
	Poytaxt	Islomobod	federal hududlar	907	1 225,117
	Qabila	Peshovar	federal hududlar	27 219	3 789,477
	Ozod-Kashmir	Muzaffarobod	Pokistonning Kashmirdagi hududi	11 639	4 067,856
	SHimoliy	Gilgit	Pokistonning Kashmirdagi hududi	72 520	1 155,755

PIR Ma'muriy bo'linishi

1. Belujiston viloyati
2. Xayber-Pushtunxva viloyati
3. Panjob viloyati
4. Sind viloyati
5. Poytaxt federal hududlari
6. Federal boshqaruvdagi qabilalardan
7. "Ozod Kashmir"
8. "SHimoliy hududlar"



Davlat hokimiyati tizimi

1973 yilda qabul qilingan Konstitutsiyaga muvofiq, Pokiston Islom Respublikasi federativ respublika hisoblanadi. Boshqaruv tizimi - parlament respublikasi.

Parlament

1973 yilda qabul qilingan Konstitutsiyaning 50-moddasiga muvofiq, tarkibi Prezident va ikki palatadan iborat Parlament (Majlisi - sho'ro) oliy davlat organidir. Quyi palata Milliy Kengash va yuqori palata Senat deb nomlanadi.



Milliy Kengash

Miliy Kengash umumiylay saylovlar asosida 5 yil muddatga saylanadi. 2002 yildan buyon uning tarkibi 342 deputatdan iborat: ulardan 272 tasi xalq tomonidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri yashirin ovoz berish yo‘li bilan saylanadi, 60 ta o‘rin ayollar uchun, 10 ta dini jihatdan ozchilikni tashkil qiluvchi millat vakillariga (4 ta o‘rin xristianlarga, 4 ta o‘rin induist va turli kasta vakillariga, 1 ta sikx, buddist, forslar va boshqa musulmon bo‘lmaganlarga, 1 ta o‘rin Kadian (Ahmadiya) guruhlariga ajratilgan). Rezervdagagi o‘rnlarni taqsimlash partiya ro‘yxatlariga ko‘ra, partiya to‘plagan ovozlar miqdori asosida amalga oshadi (bu o‘rnlarga faqatgina besh foizdan kam ovoz to‘plamagan partiyalar nomzodlik qilishlari mumkin).

Pokiston Islom Respublikasining 25 yoshga to‘lgan va islom dinini hurmat qiluvchi har bir fuqarosi Parlamentning quyi palatasiga saylanish huquqiga ega.

Saylovlardan so‘ng, Milliy Kengashning birinchi majlisida spiker va uning o‘rnibosari saylanadi. Spiker o‘z o‘rnida Palata faoliyatini boshqaradi va reglamentga rioya etishni nazorat qiladi. U $\frac{1}{4}$ deputatlar ishtirokidagi Palata sessiyasini chaqirish huquqiga ega.

Hozirgi kunda, Milliy Kengash spikeri doktor Femida Mirzodir, (Honourable DR. Fehmida Mirza) - Milliy Kengash tarixidagi - 19 spiker.



**Milliy Kengash spikeri
Femida Mirzo**

Senat

Senat 100 nafar a'zodan iborat. Senatorlar federal parlament deputat va majoritar tizim bo'yicha viloyatlar qonun chiqaruvchi kengashlari tomonidan saylanadilar.

Senatning amal qilish muddati 6 yil. Senat tarkibining uchdan bir qismi har ikki yilda yangilanadi. Senatda din jihatdan kamchilikni tashkil qiluvchi millatlarga o'rinalar rezerv qilinmaydi.

Senatning yuqori palatasida faqatgina 17 ta o'rinnayollar va yana 17 tasi ulamolar (Islom dini va shariat qonunlarini tadbiq qiluvchilar)ga va texnokratlarga beriladi.

Mamlakat konstitutsiyasiga muvofiq, yoshi 30 yoshga to'lgan, pokiston fuqaroligiga ega va sof musulmon bo'lgan har bir shaxs Parlament yuqori palatasiga saylanish huquqiga ega. Parlament yuqori palatasiga nosog'lom, ya'ni ruhiy xasta fuqarolar hamda bir qator siyosiy tavsiiflari (poraxo'rlikda ayblanib, jinoi javobgarlikka tortilgan shaxslar va boshqalar) to'g'ri kelmagan fuqarolar saylanish huquqiga ega emaslar. Pokiston Islom Respublikasining to'rtala viloyatlari Senatda bir xil huquqqa ega.

Senatorlar tomonidan saylangan rais va uning o'rribbosari Senat faoliyatini boshqaradi va nazorat qiladi. Hozirgi kundagi Senat raisi Muhammadmian Sumrodir (Muhammedmian Soomro).

Pokiston Islom Respublikasi Konstitutsiyasiga ko'ra, Milliy kengash va Senat deputatlari hamda to'rtala viloyat qonun chiqaruvchi kengash a'zolari mamlakat Prezidenti tomonidan tayinlanadi.

Senat raisi va uning o'rribbosari Palata tarkibi 50%ga yangilangach, birinchi majlisda uch yil muddatga saylanadilar. Senat raisining faoliyati Milliy Kengash spikeri faoliyati bilan bir xil. Mamlakat Prezidenti vaqtinchalik yo'q bo'lgan hollarda, uning vazifasi Senat raisiga yuklatiladi, agarda ayrim sabablarga ko'ra, u ham bo'lmasa Prezident majburiyatlarini Milliy Kengash spikeri o'z zimmasiga oladi.

Moliyaviy ahamiyatga ega hujjatlardan tashqari, har qanday qonun hujjatlari Palatalar alohida majlislarida muhokama qilinadi.

Palatalar o'rtasida kelishmovchiliklar paydo bo'lgan hollarda, qonun hujjatlari Palatalar qo'shma majlisida muhokama etiladi. Bunga asosiy sabab, ushbu qonun hujjatlarining qabul qilinishi ko'proq ovoz to'planishiga bog'liqligidir. Moliyaviy qonun hujjatlariga doir masalalar Milliy Kengash tomonidan muhokama qilinib, tasdiqlash uchun Perzidentga taqdim qilinadi.



**Senat raisi
Muhammadmian Sumro**

Prezidenti

1973 yilgi mamlakat Konstitutsiyasiga muvofiq, Prezident davlat boshlig‘i va uning birlik timsolidir. Mamlakat Prezidenti Milliy Kengash va Senat deputatlari hamda to‘rtala viloyat qonun chiqaruchi kengash a’zolari tomonidan besh yil muddatga saylanadi. Prezidentlikka saylangan fuqaro bir marotaba yangi muddatga qayta saylanish huquqiga ega.

Prezident Milliy Kengash (Parlamentning quyi palatasini) va hokimiyatni iste’foga chiqarish huquqiga ega. SHuningdek, u bir vaqtning o‘zida Milliy Xavfsizlik Kengashi raisi hamdir.

Prezident davlatning yuqori lavozimlarga tayinlash huquqiga ham ega: bosh vazir va hukumat a’zolari, viloyatlar gubernatorlari, Pokiston Oliy sud va viloyat sud raislarini, Birlashgan kengash shtab boshliqlarini, uch turdag‘i qo‘sishinlar shtab boshliqlarini (va ularning qo‘mondonlarini).

Mamlakat Prezidenti Parlament sessiyasini chaqirishi, parlament qonun hujjatlariga sanksiyalar berishi va ularni bekor qilishi mumkin (Parlament palatalarining qo‘shma majlisida deputatlar ko‘p ovoz to‘plashlari natijasida “veto” ni engib o‘tishlari mumkin). SHu bilan bir qatorda, u davlat ahamiyatiga ega masalalar bo‘yicha referendum e’lon qilish va sessiyalar orasida buyruqlar berish huquqiga ega. Konstitutsiyaga ko‘ra, Pokiston Islom Respublikasi xavfsizligiga xavf tug‘ilgan hollarda, favqulodda vaziyat e’lon qilishi (bu sharoitda u fuqarolar asosiy huquqlarini cheklash huquqiga ega bo‘ladi), u yoki bu viloyatda konstitutsion kafolatlarni bekor qilishi va moliyaviy jihatdan favqulodda vaziyat e’lon qilishi mumkin. SHuningdek, Prezidentga har qanday sudning qarorini bekor qilish, engillashtirish va kechirish huquqlari berilgan.

Ammo Prezident o‘z vakolatini bajarish bilan bir qatorda, u ayrim hollarda Bosh vazir maslahatlari va takliflarni hisobga olishi ham shart. Biroq, Prezident bu takliflarni qaytadan ko‘rib chiqishni talab qilishga haqlidir.

Hokimiyat va Bosh Vazir

Ko‘pchilikdan iborat parlament asosida tashkil topgan hokimiyat Bosh vazir tomonidan boshqariladi. Bosh vazir Prezident tomonidan tayinlanadi. U vazifa bo‘yicha Milliy Iqtisodiy Kengashni, viloyat va markaz ehtiyojlarini nazorat qilish maqsadida tuzilgan kengashlarni boshqaradi.

Bosh vazir lavozimini musulmon va quyi palata deputati bo‘lgan shaxs egallashi shart.

Konstitutsiyaning 8-o‘zgartirishida ko‘rsatilgandek, ushbu hokimiyatning asosiy vazifasi “Prezidentga maslahat, takliflarni taqdim etish va uning o‘z faoliyatini bajarishda yaqindan yordam berishdir” (91- modda, 1- punkt).

Milliy Kengash a’zolari ishonchini qozonganligiga imkon komil bo‘lgach, Prezident ulardan birini Bosh vazir lavozimiga tayinlaydi. Bosh vazir maslahatiga muvofiq, Prezident hokimiyat a’zolarini Milliy Kengash hamda Senat deputatlari va Parlament a’zolari bo‘lmaganlar orasidan tayinlaydi. Bundan so‘ng hokimiyat Milliy Kengashda ishonch votumini olishi zarur. Vazirlar, ya’ni Senat a’zolarining

soni Mahkama tarkibining 25% dan oshmasligi shart.

Milliy Kengash a'zosi bo'limgan, vazir olti oy davomida ushbu palataga a'zo bo'lishga harakat qilmasligi kerak, aks holda u bu hokimiyat a'zosi bo'la olmaydi.

Hokimiyat Milliy Kengash oldida to'liq majburiyatni o'z zimmasiga oladi (91- modda, 4- punkt). Hokimiyat boshlig'i taklifiga ko'ra, Prezident vazirlarni faoliyatini bekor qiladi.

Prezident Milliy Kengash a'zolari ko'pchiligining ishonchiga ega bo'limgan degan qarorga kelganda, Bosh vazirni ham ishdan bo'shatish huquqiga ega. Buni amalga oshirish uchun Prezident quyi palata sessiyasini chaqirtiradi va unda Bosh vazir ishonchiga oid masalalar hal qilinadi (91-modda, 5-punkt). Milliy Kengash a'zolari hokimiyat boshlig'ini almashtrishni amalga oshirishlari mumkin. Buning uchun ushbu masala Milliy Kengash deputatlarining kamida 5 qismidan ko'prog'i tomonidan qo'llab-quvvatlanishi zarur, so'ngra masala palata sessiyasida ko'rib chiqiladi. (95-modda).

Sud tizimi

Pokiston Islom Respublikasi oliy sud organi, ya'ni davlat hokimiyatining yuridik bo'g'ini Oliy sud va federal islam shariati sudi tarzida yuritiladi.

Oliy sud binosi Islomobod shahrida bo'lib, uning bo'limlari Lahor va Karachi shaharlarida joylashgan. Oliy sud raisi (Pokiston Bosh sudyasi) va uning a'zolari oliy sud lavozimlarida besh yillik muddatdan ortiqroq faoliyat yuritgan mamlakatning tajribali yuristlari va shu sndlarda o'n besh yillik tajribaga ega advokatlardan hukumat Prezidenti tomonidan tayinlanadi. (PIR Konstitutsiyasi, 177-modda). Pokiston Konstitutsiyasining 179-moddasida Oliy sud a'zolari o'z lavozimlarida 65 yoshgacha xizmat qilishlari mumkin deyilgan. Pokiston bosh sudyasi, Oliy sudning ikki bosh sudyasi va viloyat oliy sudining ikki bosh sudyasi (lavozimni egallab turgan vaqtga nisbatan)dan iborat Oliy sud kengashining roziligi bilan Prezident tomonidan muddatidan oldin Oliy sud raisi ishdan chetlatilishi mumkin.

Oliy sud markaziy, viloyat hokimiyatlari va viloyatlararo murosalarini hal etadi. SHuningdek, Oliy sud huquq bilan o'zaro bog'liq bo'lgan vaziyatlarda, yuqori darajadagi jazo tayinlashda va Konstitutsiyani isloh etuvchi apellyasion organdir. Prezident tomonidan uning zimmasiga yuklatilgan huquqiy masalalar bo'yicha hukm chiqaradi, fuqarolarning asosiy huquqlariga riosa etilishi ustidan nazorat olib boradi, u yoki bu davlat organlarining faoliyati va harakatlari konstitutsiyonlik darajasini aniqlaydi.

Viloyatlarda o'z Oliy sndlari mavjud bo'lib, ularning raislari va a'zolari Prezident tomonidan tayinlanadi. Viloyat Oliy sud raisi Prezidentning Pokiston Oliy sud raisi va viloyat gubernatori maslahatidan so'ng tayinlanadi. Viloyat Oliy sud a'zolarini tayinlashda Oliy sud raisining fikrlari tinglanadi (PIR Konstitutsiyasi, 193-modda). Daraja jihatdan pastroq bo'lgan sndlар (mahalliylardan okrug sndlari gacha) ikkiga, ya'ni fuqarolik va jinoiy sndlarga bo'linadi. Ular viloyat gubernatorlari tomonidan tayinlanadilar.

Davlat xizmatchilarining ishlarini ko'rib chiqishda, huquqiy tartibda ma'muriy va tribunal sudlar tashkil qilinadi.

Bundan tashqari, Pokistonda islom dinining ruhiy-ahloqiy me'yorlari bilan bog'liq bo'lган va qonunlarning islom dini shariat qonunlariga moslik darajasinini aniqlab beruvchi va o'rganuvchi Federal shariat sudi ham faoliyat yuritadi.

Viloyat va mahalliy hokimiyat organlari

YUqorida aytib o'tilganidek, Pokiston Islom Respublikasi federativ mamlakat bo'lib, u to'rt viloyatdan (Panjob, Sind, Xayber-Pushtunxva va Belujiston), poytaxt Islomobod shahri, qabila hududlari va markaziy hukumat tomonidan boshqariladigan shimoliy rayonlardan tashkil topgan.

Viloyat hokimi - gubernator bo'lib, u Prezident tomonidan tayinlanadi va almashtiriladi. Gubernator vazir (mahkama boshlig'i)ni, hokimiyat a'zolarini, bir qator lavozimli shaxslarni tayinlaydi, moliyaviy aktlardan tashqari, qolgan barcha qonuniy vetolarni bekor qilish huquqiga ega. Gubernator mehnat faoliyati davomida hukumat maslahatlaridan foydalanadi.

Viloyatlarda qonun chiqaruvchi organ sifatida viloyat kengashlari faoliyat yuritib, ular mahalliy aholi tomonidan besh yil muddatga saylanadilar. Saylovlardan so'ng, birinchi majlisda spiker va uning o'rindbosarlari saylanadi va ular kengashning kundalik faoliyatini olib boradi. Viloyatda ijro etuvchi organ vazifasini bosh vazir boshchiligidagi hokimiyat yuritadi. Bu lavozimga gubernator kengash a'zolari ko'p ovoz bergen deputatni tayinlaydi. Gubernator bosh vazir va uning hukumatini ishdan cheklash huquqiga ega.

Pokiston qonunchiligi markaz va viloyatlar o'rtasidagi farqni nazorat qilib turadi. Viloyatlar markazdan mustaqil ravishda o'z mudofaasi, pul ayirboshlash, tashqi savdo, soliqlar, rejalarshirish va koordinatsiyalash, aloqa vositalari va viloyatlararo savdo-sotiqlarni amalga oshiradilar.

Markaz va viloyatlar hamkorlik masalalariga jinoiy huquq, fuqarolik ishlari bo'yicha sudlash, shaxsiy mulkni o'tkazish (qishloq xo'jalik erlaridan tashqari), ekologik muammolar, ijtimoiy ta'minot, kasaba uyushmalari faoliyati, mehnat kelishmovchiliklari, elektroenergiya ishlab chiqarish tarmoqlari kiradi.

Pokiston viloyatlari (provinsiyalari) oblastlarga bo'linadi, ular esa ko'plab qishloqlar yig'indisidan tarkib topgan tuman (taxsil)lardan iborat okruglarga ajraladi.

Mahalliy aholi qabila a'zolarini va mahalla oqsoqollarini saylashadilar. Qabila tumanlari agentliklarga bo'linadi va ularning har biri siyosiy agentlar tomonidan boshqariladi. Siyosiy agentlar markaziy hokimiyat tomonidan tayinlanadi, mahalliy masalalar esa yoshi ulug' erkaklardan iborat umumiylajmlislarda hal etiladi.

SHimoliy hududlarda o'z-o'zini boshqarish tashkilotlari mavjud.

Ozod Kashmir. 1947 yilda Pokiston hukumati tomonidan Hind qirrolligidan qo‘lga kiritilgan Jammu va Kashmir hududining bir qismi muhim ahamiyat kasb etadi. 2012 yilning oktyabr oyida “Ozod Jammu va Kashmir” mustaqil davlati qad rostladi, uni Pokiston bilan 1949 yilda imzolangan bitim bog‘lab turadi.

Hozirda Ozod Kashmir hududi 33 ming km²ni tashkil etadi va unda 2 mln.ga yaqin aholi istiqomat qiladi. Poytaxti - Muzaffarobod. 50 ming km² ga yaqin hudud bevosita Pokiston tomonidan boshqariladi. Ozod Kashmirda Pokiston o‘z vakiliga ega.



Ozod Kashmir boshqaruv organi - Kengashga (Islomobod shahrida joylashgan va Pokiston hukumati tomonidan boshqariladi) Prezident, Milliy Kengash va Bosh Vazir boshchilik qiladi. 1974 yilda uning konstitutsiyasi qabul qilingan. Siyosiy partiyalarning Kashmir va Pokiston o‘rtasidagi aloqani uzishga yo‘naltirilgan faoliyati taqiqlangan.

Qabila hududlari markaz tomonidan boshqarilib, faqatgina federal hukumat nazorati ostida bo‘ladi. Ularga nisbatan Parlamentning qonun chiqaruvchi hukumati (prezident maxsus buyruq bilan biron-bir qonunni kuchga kiritishi mumkin) qarorlari va Oliy sud yurisdiksiyasi qo‘llanilmaydi (agarda bu masalada Oliy qonunchilik organining maxsus xulosasi bo‘lmasa).

Prezident buyrug‘i bilan har qanday qabila hududi oddiy hududga aylantirilishi mumkin. Biroq buni amalga oshirishdan oldin u qabila oqsoqollari kengashini chaqirib, aholi fikrini aniqlaydi.

Pokiston Islom Respublikasi siyosiy partiyalari

Pokiston Islom Respublikasida turli yo‘nalishli partiyalar mavjud bo‘lib, ularning ma’lum bir qismi hududiy mohiyatga ega.

1940 yillarda “**Musulmonlar uyushmasi**” partiyasi mavjud partiyalar ichida faol partiya hisoblanar edi.

1970 yilda bo‘lib o‘tgan saylovlarda SHarqiyy Pokiston “**Ovomi lig**” (“**Milliy uyushma**”) partiyasi parlamentdagi barcha o‘rinlar sohibiga aylandi. 1971 yilga kelib mustaqil Bangladesh davlatining boshqaruvchi partiyasiga aylandi.

1971-1977 yy. “**Pokiston xalq partiyasi**” mamlakat siyosiy tashkilotlari ichida eng obro‘lisi hisoblanar edi.

1985 yilgi saylovlarda milliy yig‘ilishdagi o‘rirlarning kattagina qismi Pokiston “**Musulmonlar uyushmasi**” partiyasiga tegishli edi.

1990 yilda keyinchalik bosh vazir lavozimini egallagan, Navoz SHarif boshchiligidagi “**Islom demokratik alyansi**” partiyasi ham saylovlarda faol ishtirok etgan.

1999 yilgi harbiy to‘ntarishdan so‘ng hukumat tepasiga general Parvez Musharraf boshchiligidagi bir qator harbiylar kelishadi. Mamlakatda favqulodda

vaziyat e'lon qilinib, parlament va Milliy assambleya tarqatiladi, konstitutsiya faoliyati batamom to'xtatiladi.

2001 yilning iyun oyiga kelib Parvez Musharraf Pokiston Islom Respublikasi Prezidenti, bir vaqtning o'zida ijro etuvchi hokimiyat raisi va mamlakat Qurolli Kuchlari Oliy Bosh qo'mondoni lavozimini egallaydi.

2002 yilning may oyidagi referendum natijalariga ko'ra, Parvez Musharraf ikkinchi muddatga prezidentlikka saylanadi.

Harbiy xavfsizlik masalalari

Pokiston Islom Respublikasi siyosiy hayotida armiya har doim muhim ahamiyat kasb etib, davlat siyosiy tuzilishida etakchi o'rirlarni egallaydi. Harbiy boshliq (general)lar fuqarolik hokimiyatida yuqori lavozimlarda faoliyat yuritganliklari, ularning mamlakat siyosiy hayotida faol ishtiroki, mamlakatda favqulodda holat e'lon qilib, hokimiyatni o'z nazoratlariga olganliklari tarixdan ma'lum.

Pokiston Konstitutsiyasining 243-moddasiga muvofiq, Prezident Qurolli Kuchlari (QK) Oliy Bosh qo'mondoni hisoblanadi. Mudofaa vaziri Parlament quyi palatasi etakchi partiya deputatlaridan tayinlanadi. Ushbu lavozimni mamlakat Bosh vaziri ham egallashi mumkin.

Pokiston Islom Respublikasi Qurolli Kuchlari Quruqlikdagi qo'shinlari, Harbiy-havo kuchlari, Harbiy-dengiz kuchlari, CHegara qo'shinlari va ko'makchi qo'shinlardan tashkil topgan. Ma'lumotlarga ko'ra, QK regulyar qo'shinlarining soni 600 ming kishiga yaqin (ulardan quruqlikdagi qo'shinlar 500 ming kishiga yaqin, harbiy-havo kuchlari 65 ming kishi, harbiy-dengiz kuchlari soni esa 30 ming kishini tashkil qiladi), noregulyar qo'shinlar soni 195 ming kishiga yaqin (chevara qo'shinlari - 95 ming kishi, ko'makchi qo'shinlar - 100 ming kishi). Rezervidagi qo'shinlar kuchi 1,5 mln. kishiga yaqin.

Qurolli Kuchlar qo'shinlarini ularning shtab boshliqlari boshqaradilar (QQ, HHK, HDK SHB), ular esa Bosh vazirning roziligi bilan Prezident tomonidan tayinlanadilar. QK barcha faoliyati Bosh vazir roziligi bilan Prezident tayinlagan shtab boshliqlarining birlashgan kengashi raisi tomonidan boshqariladi va nazorat qilinadi. Lekin Pokiston armiyasida Quruqlikdagi qo'shinlar shtab boshlig'i asosiy rol o'ynaydi, oldin u shtab boshliqlarining birlashgan kengashi raisi ham hisoblangan.

Qurolli Kuchlar tuzilishi

Pokiston Qurolli Kuchlari 10 ta armiya korpusi va 2004 yilda yangi tuzilgan strategik korpusdan tashkil topgan.

1 - armiya korpusi Panjob viloyatining Mangla shahrida joylashgan. U Xarian va Gujanvala shaharlarida joylashgan 6- zirhli tank diviziysi (Xarian), 8- alohida zirhli tank brigadasi, 17 va 37- mexanizatsiyalashtirilgan quruqlikdagi qo'shinlar diviziyasiga qo'mondonlik qiladi.

2 - armiya korpusi Panjob viloyatining Multon shahrida joylashgan. 40 - mexanizatsiyalashtirilgan quruqlikdagi qo'shinlar diviziyasiga, 14 - quruqlikdagi qo'shinlar diviziyasiga, 1- zirhlitank brigadasi va alohida zirhli tank brigadasiga qo'mondonlik qiladi.

4 - armiya korpusi Panjob viloyatining Lahor shahrida joylashgan. Ushbu armiya korpusining asosiy vazifasi - Panjob viloyati hududini mudofaa qilish. Korpus 10 va 11- alohida quruqlikdagi qo'shinlar brigadasi va alohida zirhli tank brigadalaridan tashkil topgan.

5 - armiya korpusi Sind viloyatining Karachi shahrida joylashgan. Viloyatning sharqiy va januiy qismlarini mudofaa qiladi. Korpus 16 - va 18 - quruqlikdagi qo'shinlar diviziysi, 25 - mexanizatsiyalashtirilgan diviziya, 3 alohida zirhlitank brigadalarini o'z ichiga oladi.

10 - armiya korpusi Panjob viloyatining Ravalpindi shahrida joylashgan. Asosiy vazifasi - mamlakatning shimoliy hududlari va Kashmir hududining Pokiston tomonidan boshqariladigan qism xavfsizligini ta'minlash. SHimoliy hududlarga javobgar qo'mondonlik shtab-kvartirasi 10 armiya korpusining ma'muriy qo'mondonligi va Bosh shtabning tezkor qo'mondonligi ostida. Korpus 4 ta brigada, 13 ta engil quruqlikdagi qo'shinlar batalonlariga va 3 ta quruqlikdagi qo'shinlar diviziylariga qo'mondonlik qiladi.

11- armiya korpusi Xayber Pushtunxva viloyatining Peshavor shahrida joylashgan. Viloyat uchun javobgar 7 va 9 quruqlikdagi qo'shinlar diviziyasiga ega. Asosiy vazifasi - pokiston-afg'on chegara hududlarida xavfsizlikni ta'minlash va ehtiyoj tug'ilganda sharqiy harbiy tuzilmalarni qo'llab quvvatlashdan iborat.

12 - armiya korpusi Belujiston viloyatining Ketta shahrida joylashgan. Korpus 2 ta quruqlikdagi qo'shinlar diviziyasiga ega, g'arbiy Sind afg'on chegarasi hamda ehtiyoj tug'ilganda sharqiy harbiy tuzilmalarni qo'llab quvvatlashga javobgar. SHuningdek, korpus tomonidan xavfsizlik ta'minlash maqsadida, beluj separatist guruhlariga qarshi turli harbiy operatsiyalar olib boradi.

30 - armiya korpusi Panjob viloyatining Gujarvala shahrida joylashgan. Korpus 2 ta quruqlikdagi qo'shinlar diviziysi 2 ta alohida zirhli tank brigadalariga ega. SHarqiy front mudofaasi va 4 armiya korpusi javobgar hududlari janubiy chegara hududlariga javob beradi.

31- armiya korpusi Panjob viloyatining Baxavalpur shahrida joylashgan. Korpus 26-mexanizatsiyalashtirilgandiviziya, 35 va 40-quruqlikdagi qo'shinlar diviziyasiga ega.

Strategik kuchlar korpusi – 2004 yilda tuzilgan. SHtab kvartirasi Panjob viloyatining Ravalpindi shahrida joylashgan.

Noregulyar harbiy tuzilmalar

Pokistonda noregulyar harbiy tuzilmalar tinchlik paytida Ichki ishlar vaziriga, urush paytida esa Pokiston Qurolli Kuchlari Bosh shtabiga bo'ysunadilar. Mamlakat Konstitutsiyasiga muvofiq,



bu turdag'i harbiy tuzilmalarning asosiy vazifasi, Pokistonning iqtisodiy chegaralarni ichki va tashqi xavfdan qo'riqlashdir. Urush paytida regulyar qo'shinlar tarkibiga rezerv kuch sifatida kiradi, ularning umumiy soni 300 ming kishi.

Milliy gvardiya - 1972 yilda Prezident buyrug'iغا tashkil topgan bo'lib, navbatdagi regulyar armiya ikkinchi rezervi hisoblanadi. Milliy gvardiya mamlakatda favqulodda vaziyatlar sodir bo'lganda yangi qism va bo'linmalar tashkil qilish, shaharlar mudofaasini tashkillashtirish muhim ob'ektlar mudofaasini ta'minlash hamda politsiya funksiyasini bajarishga mo'ljallangan. Tashkiliy jihatdan Milliy gvardiya ko'makchi kuchlar, "Mujohidlar" (e'tiqod uchun kurashuvchilar) va "Jonbozlar"lardan tashkil topgan.

"Mujohidlar" qo'shini regulyar armiya va Chegara qo'shinlariga urush boshlanishi bilan ko'priklar, tunnellar va aloqa vositalari mudofaasi, qo'shinlar qayta guruhanishi vaqtida yo'llarda tartibni ta'minlash, qo'poruvchilik-razvedka guruhlariga qarshi kurashish, regulyar qo'shinlar yo'qotishlarini to'ldirish, hokimiyatga tartibni saqlashda va aholi orasida safarbarlikni amalga oshirishda yordam ko'rsatish uchun yaqindan ko'maklashish maqsadida tuzilgan.

"Jonbozlar" qo'shini mahalliy havo mudofaasi qo'shini bo'lib, shaharlar, muhim ishlab chiqarish va gidrotexnik ob'ektlar, aloqa vositalari, temiryo'l ko'priklarining havoda mudofaasini ta'minlashga mo'ljallangan.

Pokiston Islom Respublikasi harbiy-havo kuchlari

Pokiston harbiy-havo kuchlari muhim qo'shin turlaridan biri hisoblanib, dushman tomonidan kutilayotgan xavfning mamlakat havo hududiga kirib kelishini oldini olish va quruqlikdagi qo'shinlarni havodan qo'llab-quvvatlashga javobgardir.

Pokiston HHK qo'shinlarida 530 dan ortiq amerika, fransuz va xitoy jangovar samolyotlari hamda 200 tacha harbiy-transport aviatsiyasi mavjud. Pokiston HHK HM qo'shinlari shtab-kvartirasi Islomobod shahrida joylashgan bo'lib, uch SHimoliy, Markaziy va Janubiy qo'mondonlikka ega.

Pokiston Islom Respublikasi harbiy-dengiz kuchlari

Harbiy-dengiz kuchlari Pokiston QK asosiy qo'shin turlaridan biri hisoblanib, Arabiston dengizining shimoliy qismida dengiz aloqa vositalari xavfsizligini ta'minlaydi. Dushman guruhlarining suv usti va suv osti kemalariga qarshi kurashadi, quruqlikdagi qo'shinlarga dengiz desantlarini yo'q qilishda ko'maklashish uchun dengiz bo'yi yo'nalishlarida harakat qiladi, Pokistonning muhim bandargohlarini mudofaa qiladi hamda qo'poruvchilik-razvedka vazifalarini bajaradi. Mamlakat HDK turli hildagi jangovar va suv osti kemalarga ega.



Pokiston HDK asosan rivojlangan infrastruktura va muhim ta'mirlash bazasiga ega Karachi harbiy-dengiz bazasida joylashgan.

SHuningdek, kema va katerlarni joylashtirish uchun Gvadar harbiy-dengiz bazasi va Kasim, Pasni, Umara va Jivana shaharlaridagi joylashish shahobchalaridan foydalaniladi. Pokistonning harbiy-dengiz bazalari dushman zARBASINI qaytarish uchun va dushmanga zarba berish uchun qulay sharoitlarga ega.

Urush paytlarida Pokiston HDK Karachi, Kasim va Gvadar noharbiy bandargohlaridan foydalanishlari mumkin.

Pokiston Islom Respublikasi idoralararo razvedka boshqarmasi (ing. Inter-Services Intelligence, ISI)

Pokiston Islom Respublikasi idoralaro razvedka boshqarmasi (ingl. Inter-Services Intelligence, ISI) 1948 yilda tashkil topgan bo'lib, uning bosh binosi Islomobod shahrida joylashgan. Ayni kundagi boshqarma rahbari 2012 yilning mart oyida tayinlangan general-leytenant Zahir ul-Islomdir.

1947 yildan, ya'ni hind-pokiston urushidan so'ng, ushbu boshqarma faoliyati Pokiston Islom Respublikasi Qurolli kuchlari tarmoqlari hisoblangan, Harbiy havo kuchlari, Harbiy dengiz kuchlari qo'shinlari o'rtaida harbiy ma'lumotlar bilan o'zaro almashinuvga va ularni to'plashga qaratilgan. IRB Pokistonda etakchi va asosiy razvedka boshqarmasi bo'lib, ushbu boshqarma mamlakatning uch razvedka (Razvedka byurosi va Harbiy razvedka) boshqarmalari ichida eng yirigi hisoblanadi.

Dastlab XX asrda IRB o'sha davrdagi kommunistik Afg'onistondagi mujohidlarni Sovet hukumatiga qarshi kurashishda qo'llab quvvatlaydi, keyinchalik esa 1990 yillarda Afg'onistondagi fuqarolar urushida SHimoliy alyans kuchlariga hind-eron ko'magiga qarshi toliblarga strategik va razvedka faoliyatlarini tashkil etishda yaqindan yordam ko'rsatadi.

IRB bosh shtabiga Pokiston armiyasi razvedka va maxsus vazifalarga yo'naltirilgan qism va guruhlar tarkibidan sinovlardan yaxshi va a'llo darajada o'tgan harbiy xizmatchilar orasidan tanlab olinadi.

Ayrim ekspertlarning fikricha, IRB dunyo maxsus xizmatlari ichida soni jihatdan eng yirigi hisoblanar ekan. Biroq, boshqarma shaxsiy tarkibi faoliyati va uning miqdori o'ta maxfiylashtirilganiga qaramay, ekspertlarning baholashlaricha, hozirgi kunda boshqarma shaxsiy tarkibi soni axborotchilardan tashqari, 10.000 nafar ofitser va xodimlardan iborat.



IRB tarkibi:

“X” Birlashgan razvedka bo‘limi.

IRB barcha boshqarmalar faoliyatini nazorat va tashkil qiladi. Barcha to‘plangan razvedka ma’lumotlari ushbu boshqarmaga taqdim qilinadi.

Birlashgan razvedka byurosi.

Siyosiy-iqtisodiy mazmundagi razvedka ma’lumotlarini to‘plash bilan shug‘ullanadi. Uch qismdan iborat bo‘lib, ularning biri faqatgina Hindistonga qarshi harbiy operatsiyalar olib borishga yo‘naltirilgan.

Kontrrazvedka hamjihatlik byurosi.

Pokistondagi xorijiy davlatlar elchilar va diplomatlarifaoliyatini nazorat qilish bilan bir qatorda, YAqin SHarq, Janubiy Osiyo, Xitoy, Afg‘oniston va Sobiq Sovet musulmon respublikalarida amalga oshirilayotgan harbiy razvedka operatsiyalarini kuzatadi tahlil qiladi.

Birlashgan shimoliy razvedka bo‘limi.

SHimoliy xududlar, Jammu va Kashmir mintaqalariga javobgar boshqarma.

Birlashgan turli turdag'i razvedka olib borish bo‘limi.

Xorijiy davlatlarda jouslik, razvedkaning hujum operatsiyalarini amalga oshiradi.

Birlashgan texnik razvedka bo‘limi.

Rivojlangan texnik vositalar va ilmiy izlanishlar Pokistonda radioelektron kurash hujumiga qarshi faoliyatlarni amalga oshiradi. Ushbu boshqarma xodimlari harbiy ilm-fan va texnika taraqqiyoti bilan shug‘ullanuvchi muhandis-ofitserlar va harbiy olimlardan iborat. Bundan tashqari, alohida guruh xodimlari biologik, kimyoviy quollar va portlash moslamalari ustidan izlanishlar olib boradi.

Jousus ayollar

2005 yil 17 avgustda Buyuk Britaniya hukumati Pokistondagi o‘z harbiy attashesining ishonchini oqlamaganligi sababli, mamlakatga qaytarishga majbur bo‘ladi. Buyuk Britaniya Mudofaa vazirligining ta’kidlashicha, ichki surishtirishlar natijasini shuni ko‘rsatdiki, Pokistondagi harbiy attashening pokistonlik ayol bilan bemavrid aloqalari bo‘lgan. Buyuk Britaniya maxsus xizmatlarining ma’lumotlariga ko‘ra, ushbu ayol Pokiston idoralalararo razvedka boshqarmasi maxsus joususi bo‘lgan.

Tezkor ma’lumotlarni to‘plash usullari

IRB mamlakat strategik mohiyatiga tegishli bo‘lgan razvedka yoki barcha turdag'i ma’lumotlarni yig‘ishda, so‘ngra ularni tahlil qilishda maxfiy va nomaxfiy vositalardan keng foydalanadi. SHu jumladan, jouslik, ruhiy urush, qo‘poruvchilik, tuhmat va sabotaj IRB xodimlari tomonidan tez-tez qo‘llaniladi. IRB kontrazvedka qismi xorijiy va qo‘shni davlatlar razvedka faoliyatları ustidan jouslik amallarini va ularning xodimlaridan axborotchilar sifatida foydalanish maqsadida turli nayranglarni ishga solishda ustasi farangdir. Xorijiy davlatlarda IRB bo‘limlari va xodimlari, diplomatik tashkilotlar, elchixonalar yoki korxonalar sifatida yashirin maxfiy faoliyat olib boradilar. Bundan tashqari, IRB xodimlari OAV jurnalistlari, mamlakat madaniyati targ‘ibotchilar, sayyohlar sifatida ham turli xorijiy mamlakatlarda bo‘lib, u erdag‘i siyosiy-iqtisodiy, harbiy-siyosiy ahvol va shu kabi sohalarga oid axborotlarni yig‘ishadi.

IRB va xorijiy davlatlar maxsus xizmatlari o'rtaсидаги hamkorlik.

IRB xorijiy davlat maxsus xizmatlari bilan faol hamkorlik qiladi. Bunga misol sifatida, uning Saudiya Arabiston, Xitoy, AQSH (MRB) va Buyuk Britaniya ("MI 6") maxsus xizmatlari bilan hamkorligini keltirishimiz mumkin. SHuni ham ta'kidlash joizki, IRB uchinchi davlatdan (Afg'oniston, Nepal, Buyuk Britaniya, Bangladesh, SHri-Lanka, Eron, Turkiya va Xitoy) foydalanish orqali boshqa davlatlar haqida tezkor ma'lumotlarni yig'ish tajribasiga ham ega.

IBR tarixidagi bosh rahbarlar:

1948-1950 yy. - polkovnik Said Xamid SHaxid;
 1950-1959 yy. – general - mayor Robert Kozim;
 1959-1966 yy. – brigada generali Riyoz Xuseyn;
 1966-1971 yy. – general - mayor Muxammad Akbar Xan;
 1971-1978 yy. – general - leytenant G'ulom Xan Jiloni;
 1978-1980 yy. – general - leytenant Muxammad Riyoz;
 1980 yil - 1987 yil mart – general - leytenant Axtar Abduraxmon;
 1987 yil mart – 1989 yil may – general-leytenant Xamid Gul;
 1989 yil may – 1990 yil avgust - general-leytenant SHamsur Raxmon Kallu;
 1990 yil avgust - 1992 yil mart -general-leytenant Asad Durrani;
 1992 yil mart – 1993 yil may - general-leytenant Jovid Nosir;
 1993 yil may – 1995 yil - general-leytenant Jovid Ashraf Qozi;
 1995 yil - 1998 yil oktyabr - general-leytenant Nazim Rana;
 1998 yil oktyabr - 1999 yil oktyabr - general-leytenant Ziyouuddin But;
 1999 yil oktyabr – 2001 yil oktyabr - general-leytenant Maxmud Axmad;
 2001 yil oktyabr – 2004 yil oktyabr - general-leytenant Exson ul-Hak;
 2004 yil oktyabr - 2007 yil oktyabr - general-leytenant Ashfak Parvez Kiyani;
 2007 yil oktyabr – 2008 oktyabr general-leytenant Nadim Taj;
 2008 yil oktyabr - 2012 yil 19 mart - general-leytenant Axmad SHuja Poshsha;
 2012 yil 19 mart – general-leytenant Zahir ul-Islom.

Pokiston Islom Respublikasi maxsus bo'linmalari

Pokistonning birinchi maxsus bo'linmasi 1953-1954 yillarda (hind harbiy ekspertlarining ta'kidlashlaricha, 1956 yilda) tashkil etilgan.

Uning faoliyatini sirlash maqsadida, bu bo'linma 19 - Belujiston polki sifatida tashkil qilinadi, ammo bo'linma harbiy xizmatchilari polkdagi boshqa bo'linmalardan, farqli o'laroq harbiy mashg'ulotlarni polkdan tashqari alohida hududlarda o'tashgan. Ushbu maxsus batalon birinchi komandiri keyinchalik general-major unvoni bilan taqdirlangan podpolkovnik Abubakr Usmon Mitxa bo'lgan. Batalon shtabi CHerat shahrida (Xayber-Pushtunxva viloyati, Pokiston cheraga shahri



Panjob viloyatining Attokda) joylashgan. 1964 yilning mart oyida Pokistonga AQSH QK maxsus bo'linmalar tarkibidagi o'quv safarbar guruhi tashrif buyuradi. Ushbu guruh harbiy yo'riqchilari Peshavor shahrida Belujiston polkining 19-bataloni uchun harbiy-desant matabini tashkil qilishda ko'maklashadilar, keyinchalik batalon parashyut bataloni deb yuritila boshlaydi. Ushbu batalon barcha harbiy xizmatchilari parashyut-desant tayyorgarliklarini o'tashsa, qolganlari esa, kichik aviatsiya mexanigi mutaxassisligi bo'yicha ta'lim oladi. 1965 yilda hind-pokiston urushi arafasida batalon shaxsiy tarkibining soni 700 kishidan, 7 ta rotadan iborat bo'lib, ularning har biri maxsus harbiy harakatlarni cho'l, tog', suv osti va suvda bajarishga ixtisoslashgan. Ushbu batalon o'z tajribasini birinchi bor 1965 yilda hind-pokiston urushida sinab ko'rgan.

Maxsus vazifalarga yo'naltirilgan guruh (MVYG) (Special Service Group -SSG).

Ushbu guruhning tinchlik vaqtidagi asosiy vazifasi terrorizmga qarshi kurashish, samolyotlarda garovdagilarni qutqarish, tartibsizlikni oldini olish va inqilobiy ko'tarilishlar ro'y berayotgan hududlarda qonunchilikni tiklashdan iborat.

Urush vaqtida maxsus vazifalarga yo'naltirilgan guruh zimmasiga dushman fronti ortidagi ahamiyatli ob'ektlarni, neft minoralarini, aerodromlarni, ko'priklarni, radio va telekommunikatsiya, elektrostansiya, radiolokatsion stansiya ob'ektlarini yo'q qilish hamda dushman kemalarini va yuqori boshliqlari yoki ofitserlarini asirga olish kabi vazifalar yuklatiladi. Bu guruh shtabi doimo CHerat shahrida joylashadi. SHtab boshlig'ining bo'ysunuvida besh nafar ofitser bo'lib, o'z o'rnida ushbu ofitserlar o'z javobgarlik tarmoqlariga ega: 2-toifali uch nafar ofitser maxsus operatsiyalarni rejalashtirish va o'tkazishga, razvedka olib borishga va kadrlarni tanlab olishga, o'qitishga, taqsimlashga; bittasi jamoat ishlarini tashkillashtirish boshlig'i, yana biri esa moliyaviy masalalar bo'yicha javobgardir. Hozirgi kunda Pokiston maxsus vazifalarni bajarishga yo'naltirilgan bo'linmalari o'z ichiga 4 ta "kommandos" bataloni va 4 ta alohida rota: terrorizmga qarshi kurashish, akvalangistlar, shtab va aloqa rotalaridan iborat.

1- MVY bataloni hind shtati Jammu va Kashmir janubida ehtimolli jango var harakatlarni olib borishga mo'ljallangan. Jango var harakatlar olib borilganda, batalon harbiy xizmatchilari Jammu va Kashmirlari bog'lovchi strategik muhim shosse o'tuvchi Patxankot (Panjob viloyati shtati) shahriga safarbar qilinadilar.



2- MVY batalon hind shtati Rajastxon cho'l hududlarida jangovar operatsiyalar olib borishga yo'naltirilgan; uning ikkita rotasi Karachi shahrida joylashgan.

3- MVY batalon hind Kashmirining shimolida, aniqrog'i Kashmir vodiysida harakatlanishga yo'naltirilgan. Batalonning bitta rotasi Peshavor shahridagi parashyut-desant mактабида joylashgan.

21- MVY batalon yaqinda tashkil topgan bo'lib, 1995 yilning oktyabr oyidan dekabr oyigacha Pokiston QQ 30 - armiya korpusi harbiy xizmatchilariga Sialkot tumanida harbiy mashg'ulotlar o'tgan (Panjob viloyati, Jammu va Kashmir viloyatlari chegara hududida joylashgan).

Jangovar suzuvchilar rotasi (akvalangistlar, "Muso rotasi") dengiz nishonlarini yo'q qilishga mo'ljallagan suv ostida maxsus operatsiyalarni olib borishga asoslangan, keyinchalik quruqlikka chiqib, qo'poruvchilik faoliyatlarini ham bajarishadi. Rota tarkibida 4 nafardan kichik ofitser, ofitser va 60 nafar serjant va oddiy askarlar mavjud.

Terrorizmga qarshi kurashish rotasi ("Zarrara rotasi") garovdag'i insonlarni qutqarishga va samolyotlarni olib qochishga qarshi kurashga ixtisoslashgan. Ushbu rota odatda har doim jangovar shay holatda turadi. Tarkibida uch nafar ofitser va 4 nafar kichik ofitser hamda 90 nafarserjant va askarlar mavjud. Rota doimiy joylashish hududi Karachi shahridir.

Aloqa rotasi ("Iqbol rotasi") vazifasiga MVY batalonlari radioaloqasini ta'minlab berish kiradi. Rota tarkibida 4 ta vzvod bo'lib, jangovar harakatlar paytida har bitta batalonga bittadan o'zaro taqsimlanadi. Har bir vzvod zamonaviy aloqa vositalari va 30 km masofada aloqani ta'minlovchi "77" rusumli radiostansiyalar bilan jihozlangan. Ushbu vzvodlar shaxsiy tarkibi odatda maxsus tayyorgarlikni "kommandos" dasturi bo'yicha o'tab, o'z ichiga parashyut bilan sakrash hamda radist-shifrolovchi ixtisosliklarini qamrab oladi. Rota tarkibida 3 nafar ofitser, 3 nafar kichik ofitser hamda 100 nafar serjant va oddiy askarlar mavjud.

SHTab rotasi tarkibida 2 nafar ofitser, 3 nafar kichik ofitser va 50 nafar serjant hamda oddiy askarlar xizmat qiladi. Rota shaxsiy tarkibi jangovar operatsiyalarni rejalashtirish va kadrlarni tanlash hamda taqsimlashga javob beradi.

MVY batalonlari doimiy joylashish hududiga ega emas. Pokiston axborot manbalariga ko'ra, batalonlardan ikkitasi ko'pincha CHerat shahrida joylashadi, uchinchisi esa mamlakat chegaralarini, strategik muhim ob'ektlarni, shuningdek yadro ob'ektlarni qo'riqlaydi. Ma'lum vaqt o'tgach, batalonlar ushbu vazifalarni bajarish uchun o'zaro bir-birlarini almashtirishadi.

Hind harbiy ekspertlarining ta'kidlashicha, batalonlardan biri odatda yosh kadrlarni tayyorlash bilan shug'ullanadi, ikkinchisi Kashmir yoki Afg'oniston hududida maxfiy operatsiyalarni bajaradi, uchinchisi esa harbiy ob'ektlarni qo'riqlaydi va doimo shay holatda bo'ladi.

MVY batalonlar ikkita rotasi doimo Siachen muzliklari hududida joylashgan. Hind harbiy ekspertlarining fikricha, MVY to'rtta bataloning kamida uchtasi Hindistonga qarshi jang olib borishga mo'ljallangan. Bundan tashqari, MVY batalonlari shaxsiy tarkibida mamlakat Prezidenti, bosh vazir va shu kabi

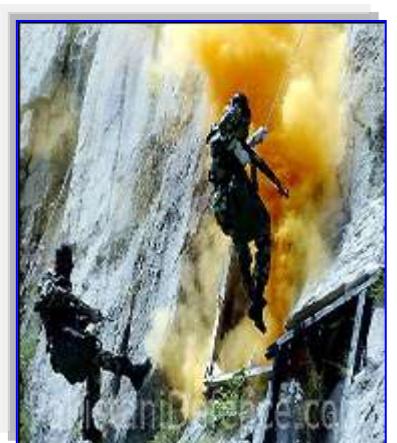
yuqori lavozim egalarini qo‘riqlash guruhlari mavjud.

MVY batalonlar rotalarida turli rusumdag‘i zirhli tank va avtomobil texnikalari mavjud (BRDM “Ferret”, RF ishlab chiqarilgan gusenitsali BTR MPZ, BTR-80). O‘q otar qurollardan “Valter R-38”, 7,62-mm G3 vintovkalari, 7,62-mm MG1 A3 pulemyotlari, RPG-7, PTRK granatomoyotlari, 60-mm engil RMT minomyotlari (har bir vzzoda), 106-mm turtkisiz tankka qarshi qurollar foydalaniadi.

Harbiy xizmatchining jangovar yuki 20 kg ga yaqin, unda etti kunga etadigan oziq-ovqat bor. Harbiy xizmatchilarining ekipirovkasi mutaxassisligiga qarab, bir-biridan farq qiladi. Desant operatsiyalarini amalga oshirish uchun maxsus vazifalarni bajarishga yo‘naltirilgan guruhlarga HHK tarkibidan S-130 rusumli yuk samolyotlari, “Puma”, Mi-8 va UH-1H vertolyotlari ajratiladi.

Hozirgi kunda maxsus vazifalarga yo‘naltirilagan bo‘linma harbiy xizmatchilari AQSH, Buyuk Britaniya va Xitoy dasturlari bo‘yicha tayyorgarlik mashg‘ulotlarini o‘tash bilan bir qatorda, Xitoy qurol-yarog‘lari, texnikasi va taktikasini imkoniboricha to‘liq o‘rganishmoqda. SHuningdek, Turkiya, Iordaniya kabi musulmon davlatlari bilan ushu bo‘nalishda tajriba almashib kelishmoqda.

Xorijiy harbiy ekspertlarning (shuningdek, 2002 yilda Afg‘oniston hududida harbiy operatsiyalarda ishtirok etganlar) ta’kidlashicha, maxsus vazifalar bajarishga yo‘naltirilgan Pokiston QK bo‘lmalari yaxshi tayyorgarlikka ega bo‘lib, ular zamonaviy qurol-yarog‘lar bilan ta’milangan.



Pokiston strategik yadro kuchlari

Pokiston yadroviy qurollar sohasida MAGATE tashkiloti a’zosi hisoblanadi, ammo yadro qurollarni tarqalishiga yo‘l qo‘ymaslik kelishuvi va yadroviy xom ashyolarni jismoniy himoyalash konvensiyasi a’zosiga aylanmadidi hamda yadro eksportini nazorat qilish xalqaro tashkilotlar kelishuvlarida qatnashmaydi.

Pokiston harbiy sohada qo‘llanuvchi yadroga ega. Mamlakatning yadro ishlab chiqarish va uni qayta ishlash dasturi o‘zining taraqqiy etgan infrastrukturasi va yuqori zamonaviy texnologiyalar bilan ta’milanganligi bilan ajralib turadi.



Mamlakat yadro dasturi 70 yillarning o‘rtalarida vujudga kelgan bo‘lib, yadro qurollini yaratishda urandan foydalanishga yo‘naltirilgan edi.

Keyinchalik atom energiyasi bo‘yicha davlat tekshiruv guruhi va AQSH yordamida Islomobod shahrida yadro fani va texnikasi Instituti tashkil topadi. YAdro va raketa sohasida harbiy dasturlar Kaxuta shahrida ilmiy tekshirish laboratoriyasi va Pokiston atom ilmiy tekshirish tashkilotlari tomonidan o‘tkazilgan. 2001 yilga kelib ular yagona yadro mudofaa kompleksiga birlashadilar. SHundan so‘ng Pokiston ham Hindiston kabi yadro quollarini tekshirish uchun bir qator er osti sinovlarini o‘tkazdi. SHu bilan birga raketa yordamida yadro quollarini tashish vositalarini takomillashtirish ishlari ham davom etmoqda. Pokistonning suyuq va qattiq yoqilg‘ida ishlaydigan taktik va ballistik raketlalari mavjud.

Pokiston yadro kuchlarini boshqarish vazifasi SHBBK raisiga yuklatilgan. Hozirda mamlakat strategik yadro kuchlarida yadro boegolovka zaryadlari soni 60-90 tani tashkil qiladi va ularni quyidagi etkazib berish vositalari mavjud:



Etkazib berish vositasi	Eng uzoq uchish masofasi	Ishlab chiqarilgan davlat
Samolyotlar		
F- 16 A/B	925km	AQSH
Miraj 5 PA	1300km	Fransiya
Ballistik raketalar		
Xatf 1	80- 100 km	Pokiston
Xatf 2 (Abdaliev)	180km	Pokiston/XHR
Xatf 3 (G‘aznaviy)	290km	Pokiston/XHR
Xatf 4 (SHahin 1)	600-700 km	Pokiston/XHR
Xatf 5 (Gxauri 1)	1200- 1500 km	Pokiston
Xatf 5 (Gxauri 2)	2000 km	Pokiston
Xatf 6 (SHahin 2)	2000-2500 km	Pokiston/XHR
Xatf 7 (Bobur)	700km	Pokiston

**Pokiston Islom Respublikasi harbiy xizmatchilarining
harbiy unvonlari**

Pogonlar	Harbiy unvonlar	Pogonlar	Harbiy unvonlar
	armiya generali		general-polkovnik
	general-leytenant		general-mayor
	brigada generali		polkovnik
	podpolkovnik		mayor
	kapitan		leytenant

	kichik leytenant		serjant-major
	master serjant		1-toifali serjant
	katta serjant		serjant
	kichik serjant		oddiy askar

Xulosa

Xulosa sifatida shuni ta'kidlash kerakki, Pokiston Islom Respublikasi dunyoda eng ko'p musulmonlar istiqomat qiladigan mamlakat bo'lib, murakkab davlat boshqarish tizimiga ega.

Buning yaqqol isboti sifatida, harbiy boshliqlarning bir necha bor hokimiyat tepasiga kelishi natijasida, 1973 yilda qabul qilingan Konstitutsiyaga 17 ta o'zgartirish kiritilishi va bu Pokiston siyosiy hayotida oddiy holligi namoyon bo'lardi.

Pokiston Islom Respublikasi dunyo hamjamiyati nazarida turli diniy radikal tashkilotlar bilan hamkorlik qiluvchi notinch mamlakat sifatida namoyon bo'lishiga qaramay, mamlakat ichki siyosati jamiyat va davlat birligi, etnomilliy separatizm va diniy sektantlikka qarshi kurashishga yo'naltirilgan. Islom ekstremizmi va terrorizmini yoyilishini oldini olish bo'yicha ko'plab chora tadbirlar amalga oshirilmoqda. Konstitutsion parlament instituti mustahkamlanmoqda, mamlakat siyosiy hayotini demokratlashtirish yo'lida ilg'or qadamlar qo'yilmoqda.

SHuningdek, Pokiston Islom Respublikasi yadro salohiyatiga ega davlat bo'lish bilan bir qatorda, oddiy yoki yadroviy boegolovkani tashish qobiliyati mavjud bo'lган yangi ballistik rakетalar sinovlarini har doim o'tkazib turadi. Bundan tashqari, mamlakat armiyasi o'rtako'lamli janglarni, ayniqsa qabila hududlarda so'nggi olti yil davomida ortirilgan ko'nikmalar asosida tog' va qorli hududlarda qo'poruvchilik va hokimiyatga qarshi kuchlarga qarshi kurashishlarni olib borish bo'yicha katta tajribaga ega.

Ayni kunlardagi dunyo iqtisodiy inqirozi Pokiston Islom Respublikasi iqtisodiyotiga unchalik ta'sir etmagani e'tiborga molikdir. Biroq, g'arb davlatlari iqtisodiyotidagi inqirozlar ertami-kechmi mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-harbiy holatiga o'z ta'sirini o'tkazmay qo'ymaydi.

Mundarija

Umumiy ma'lumotlar.....	3
Pokiston Islom Respublikasi davlat ramzları.....	4
Davlat hokimiyati tizimi.....	12
Parlament.....	12
Milliy Kengash.....	12
Senat.....	13
Prezidenti.....	14
Hokimiyat va Bosh Vazir.....	14
Sud tizimi.....	15
Viloyat va mahalliy hokimiyat organları.....	16
Pokiston Islom Respublikasi siyosiy partiyalari.....	17
Harbiy xavfsizlik masalalari.....	18
Qurolli Kuchlar tuzilishi.....	18
Noregulyar harbiy tuzilmalar.....	19
Pokiston Islom Respublikasi harbiy-havo kuchlari.....	20
Pokiston Islom Respublikasi idoralararo razvedka boshqarmasi.....	21
Pokiston Islom Respublikasi maxsus bo'linmalari.....	23
Maxsus vazifalarga yo'naltirilgan guruh.....	24
Pokiston strategik yadro kuchlari.....	26
Pokiston Islom Respublikasi harbiy xizmatchilarining harbiy unvonlari.....	28
Xulosa.....	30